

GEORGE BĂDĂRAU este doctor în filologie, membru al Uniunii Scriitorilor și al Academiei de Științe, Literatură și Arte, Oradea (ASLA). A figurat în antologii cu poezii în limba română și în limba engleză, traduceri, epigrame, poeme în stil haiku și tanka. A primit premiul „Novalis” (Germania, 2003) pentru popularizarea marelui scriitor. Dintre volumele publicate, amintim: *Insomnia ceasornicului* (1987), *Singurătatea clopotelor* (1987), *Fantasticul în literatură* (2005), *Moderнизмul interbelic* (2005).

© 2006, Editura Institutul European, Iași

Institutul European

Iași, str. Cronicar Mustea nr. 17, 700198, C.P. 161

euroedit@hotmail.com; editura_ie@yahoo.com

http://www.euroinst.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

BĂDĂRĂU, GEORGE

Avangardismul românesc / George Bădărașu. - Iași :

Institutul European, 2006

Bibliogr.

ISBN (10) 973-611-420-1 ; ISBN (13) 978-973-611-420-5

821.135.1.02 Avangardă

TABLA DE MATERII

ARGUMENT	4
CONCEPTUL DE AVANGARDĂ	5
TRĂSĂTURILE TIPOLOGICE ALE AVANGARDEI	10
TEMELE AVANGARDEI	13
ESTETICA AVANGARDEI LITERARE	20
DADAISMUL	22
CONSTRUCTIVISMUL	26
FUTURISMUL	30
INTEGRALISMUL	34
FOVISMUL	35
CUBISMUL	36
ABSTRACTIONISMUL	38
AVANGARDISMUL EXCLUSIV	40
AVANGARDISMUL IMAGISTIC	42
AVANGARDISMUL HIPERLUCID	44
AVANGARDISMUL NATURIST	46
PUBLICAȚII AVANGARDISTE	48
CONCEPTUL DE EXPRESIONISM	50
ESTETICA EXPRESIONISMULUI	54
TEMELE EXPRESIONISTE	56
IZVOARELE EXPRESIONISMULUI	60
EXPRESIONISMUL ÎN PICTURĂ	64
TRĂSĂTURI ALE ARTEI EXPRESIONISTE	
ROMÂNEȘTI	67
EXPRESIONISMUL METAFIZIC	70
EXPRESIONISMUL BIZANTINIZAT	75
EXPRESIONISMUL ARHETIPAL	78
EXPRESIONISMUL SOCIAL	79
MANTAUA LUI URMUZ	80
CONCEPTUL DE SUPRAREALISM	82
ESTETICA SUPRAREALISMULUI	85
TEMELE SUPRAREALISTE	88
SUPRAREALISMUL INTERBELIC	90
SUPRAREALISMUL POSTBELIC	93
INTERPRETĂRI	96
BIBLIOGRAFIE	100

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.
Printed in Romania

INTRODUCERE ¹

Niciodată în istoria omenirii nu s-a vorbit atât despre comunicare. Aceasta, se pare, trebuie să rezolve toate problemele. Fericirea, egalitatea, satisfacția indivizilor și a grupurilor. În timp ce, se crede, conflictele și ideologiile se atenuază.

Comunicarea invadează toate domeniile; în întreprinderi, unde sectorul relațiilor umane devine predominant; iar marketingul care altădată viza produsul, lucrează astăzi la însăși imaginea firmei; în mediile politice, care nu mizează decât pe marketing politic și imagine publică și care cred, acum, că o linie politică fără ecou în sondaje nu este pe deplin înțeleasă; în presa însăși, unde rubricile „comunicare” prosperă; în audio-vizual, obiectul tuturor postelor politice și publicitare; în publicitate, care înțelege să se onoreze ea însăși numindu-se „întreprindere de comunicare”; în domeniul editorial, unde se produc cărți standard, semi-industriale, „cărți Poilâne”, după frumosul cuvânt al lui Marc Guillaume; în sfera religioasă, care nu este cruțată și vrea de acum înainte să ne dezvăluie un Dumnezeu amabil și prezentabil; în psihoterapiile individuale și de grup, care se vor „comunicative”; în știința organizațiilor și a deciziei; în înșeși științele exacte, fizice și biologice contaminate de ter-

¹ Din toate temele abordate în colecția „Que-sais-je?”, a se vedea Lucien Sfez, *Critique de la communication*, Le Seuil, 1988, a II-a ediție, adăugită și revăzută, 1990; a III-a, 1992.

Cuprins

Cuvânt-înainte / 7

Partea I. REMINISCENȚE DIN CARIERA UNUI DIPLOMAT

Cum am devenit diplomat? / 11

Diplomația ca experiență nesperată / 21

Solitar în Imperiul Sovietic ostil / 43

Legături amuzante cu colegi străini / 61

Amintiri – unele cu haz, altele cu necaz / 81

Partea a II-a. ÎNSEMNĂRI CRITICE ȘI ANALIZE POLITICE

**Observații despre participarea evreilor la
instaurarea regimului comunist în România / 99**

**Post scriptum la analiza participării evreilor la
procesul de instaurare a regimului comunist în
România / 107**

**Când UNESCO a răspuns cu ovații la discursul
rostit de Yitzhak Rabin / 113**

**De ce n-am vrut să fiu ambasador în Ungaria?
Note de drum / 117**

Beiuș – o incursiune în orașul de odinioară / 129

Intermezzo la Roma / 143

Universitățile mele / 155

CUPRINS

Prefață / 7

Capitolul I. Terminologie și periodizare / 11

**Capitolul II. Impactul migrațiilor asupra teritoriilor nord-dunărene
(secolele V-VIII) / 21**

2.1. Scurtă privire asupra demografiei în teritoriile
nord-dunărene – secolele V-VIII / 22

2.1.1. *Studiu de caz: Transilvania (secolele XI-XIII) / 26*

2.2. Germanicii timpurii: date istorice și cultură materială / 32

2.3. Transilvania în primele secole ale mileniului I / 48

2.3.1. *Perioada hunică și germanicii târzii / 48*

2.3.2. *Avarii în Transilvania – elemente de cultură materială
(Grupul Gîmbaș) / 60*

2.3.3. *Populația romanică și slavo-romanică din Transilvania
(secolele IV-VII/VIII) / 68*

2.4. Spațiul extracarpatic în perioada migrațiilor / 76

2.4.1. *Slavii și teritoriile extracarpatică în secolele VI-VII / 76*

2.4.2. *Cultura materială romanică și slavă a secolelor VI/VIII-IX în
exteriorul arcului carpatic / 80*

2.4.3. *Continuitate și discontinuitate culturală în teritoriul nord-
dunărean (secolele VII-VIII) / 87*

**Capitolul III. Perioada „întunecată” a istoriei românilor văzută din perspectivă
arheologică / 93**

3.1. Transilvania în secolele VII/VIII-X/XI / 93

3.1.1. *Grupul Nușfalău-Someșeni*

(secolul al VIII-lea – începutul secolului al IX-lea) / 94

3.1.2. *Grupul Mediaș (secolele VII-X) / 96*

3.1.3. *Grupul Ciumbrud / 114*

3.1.4. *Grupul Blandiana A / 117*

3.1.5. *Grupul Cluj / 120*

3.1.6. *Grupul Blandiana B-Alba Iulia (sau cultura Bijelo-Brdo în
spațiul transilvan – secolele X-XII) / 125*

TABLĂ DE MATERII

I. INTRODUCERE	9
II. TUBERCULOZA	11
II.1. DEFINIȚIA TUBERCULOZEI	11
II.2. ELEMENTE DE ISTORIC ALE EVOLUȚIEI TUBERCULOZEI	12
II.3. DATE EPIDEMIOLOGICE.....	13
II.4. ETIOPATOGENIA TUBERCULOZEI.....	19
II.4.1. Agentul cauzal	19
II.4.2. Mecanismele de transmitere a infecției cu mycobacterium tuberculosis	21
II.4.3. Noțiuni de patogeneză	22
II.4.4. Factori de risc pentru tuberculoză	27
II.5. MORFOPATOLOGIE	30
II.6. FORME CLINICE DE TUBERCULOZĂ.....	33
II.6.1. Tuberculoza secundară	35
II.6.1.1. Manifestări clinice / 36	
II.6.1.2. Tablou radiologic / 37	
II.6.1.3. Aspecte microbiologice / 40	
II.6.1.4. Testul intradermic la tuberculină / 42	
II.6.2. Tuberculoza primară	43
II.6.2.1. Caractere generale ale primoinfecției TB / 44	
II.6.2.2. Manifestări clinice / 45	
II.6.2.3. Forme de tuberculoză primară cu evoluție malignă / 46	
II.6.2.4. Diagnosticul tuberculozei primare / 47	

II.6.3. Tuberculoza diseminată	56
II.6.4. Pleurezia de etiologie tuberculoasă	59
II.6.5. Particularități ale tuberculozei în funcție de vîrstă	62
II.6.5.1. <i>La copil</i> / 62	
II.6.5.2. <i>La pubertate</i> / 64	
II.6.5.3. <i>La femei</i> / 65	
II.6.5.4. <i>La bătrîni</i> / 65	
II.6.6. Caracteristici ale tuberculozei în contextul infecției HIV	66
II.6.7. Tuberculoza extrarspiratorie	69
II.7. TRATAMENTUL TUBERCULOZEI	72
II.8. TRATAMENTUL PREVENTIV AL TUBERCULOZEI	83
III. BOLILE OBSTRUCTIVE PULMONARE	85
III.1. BRONHOPNEUMOPATIA OBSTRUCTIVĂ CRONICĂ	85
III.1.1. Definiții	85
III.1.2. Epidemiologie	86
III.1.3. Etiologie	86
III.1.4. Diagnostic pozitiv	88
III.1.5. Diagnosticul diferențial	94
III.1.6. Stadializarea BPOC	95
III.1.7. Principii terapeutice	95
III.2. ASTMUL BRONȘIC	98
III.2.1. Definiție	98
III.2.2. Istoricul natural al bolii. Date epidemiologice	98
III.2.3. Elemente de fiziopatologie	100
III.2.4. Diagnosticul pozitiv de astm	103

III.2.5. Clasificarea astmului bronșic în funcție de severitate	107
III.2.6. Tratamentul astmului bronșic	108

IV. DIAGNOSTICUL ȘI TRATAMENTUL

PNEUMONIILOR BACTERIENE	111
IV.1. PNEUMONIA PNEUMOCOCICĂ	112
IV.2. PNEUMONIA CU LEGIONELLA	114
IV.3. PNEUMONIILE CU GERMI ATIPICI	115
IV.4. PNEUMONIA CU KLEBSIELLA	116
IV.5. PNEUMONIA CU HAEMOPHILUS	117
IV.6. PNEUMONIA CU ANAEROBI	117

V. INTERFERENȚE ALE PATOLOGIEI ORALE CU

BOLILE APARATULUI RESPIRATOR (Noțiuni elementare privind supurațiile bronho-pulmonare)	119
V.1. ABCESUL PULMONAR	119
V.2. BRONȘIECTAZIILE	125

VI. DATE SUMARE DESPRE PLEUREZII

VI. 1. ETIOPATOGENIE	133
VI. 2. DIAGNOSTICUL POZITIV DE PLEUREZIE NEPURULENTĂ	134
VI. 3. DIAGNOSTICUL ETIOLOGIC AL PLEUREZIILOR CU LICHID CLAR	135
VI. 4. DIAGNOSTICUL POZITIV DE PLEUREZIE PURULENTĂ	136

VII. TUTUNUL ȘI SĂNĂTATEA

VII.1. COMPONENTELE FUMULUI DE TUTUN	138
--	-----

VII.2. PRINCIPALELE AFECȚIUNI CAUZATE DE FUMAT	140
VII.3. EFECTELE NOCIVE ALE CONSUMULUI DE TRABUC ASUPRA SĂNĂȚĂȚII	144
VIII. URGENTE ÎN PNEUMOLOGIE	149
VIII.1. CRIZA DE ASTM BRONȘIC	149
VIII.2. EMBOLIA PULMONARĂ	152
VIII.3. HEMOPTIZIA	157
VIII.4. CORPII STRĂINI TRAHEOBRONȘICI	160
IX. BIBLIOGRAFIE	169

I. INTRODUCERE

Pneumologia, ramură medicală care se ocupă de diagnosticul și tratamentul bolilor aparatului respirator a parcurs un drum lung și anevoios pînă la recunoașterea ca specialitate independentă.

Încă din 1867, cînd la Paris a avut loc prima întîlnire a specialiștilor de boli interne, una dintre constatările practicienilor a fost că tuberculoza se întîlnește cel mai des în cadrul consultațiilor acordate de către aceștia.

Și în zilele noastre, mai mult de o treime din consultațiile înregistrate în cabinetele de medicină internă sînt reprezentate de bolile respiratorii.

Este drept că, la originea ei, specialitatea a avut în principal preocupări legate de activitățile de combatere a tuberculozei, maladie care a acaparat vreme de multe decenii atenția sistemelor de sănătate, dar, prin multiplele „măști clinice” pe care le îmbracă, tuberculoza impune vaste cunoștințe de medicină internă celor care o tratează.

Nu se poate pune un diagnostic de tuberculoză, fără a ști cum arată pneumonia, abcesul pulmonar, astmul bronșic, bolile de sînge sau care sînt spectrul etiologic și manifestările conexe ale epanșamentelor pleurale.

Apoi, dacă tuberculoza preferă forme extrarespiratorii, este cu siguranță nevoie de un bagaj minim de cunoștințe privitoare la bolile pericardului, aparatului osteoarticular, laringelui, rinichiului, meningelui etc.

Nu de puține ori pacienții cu tuberculoză solicită ajutor medical în faze avansate de boală, sau prezintă afecțiuni grave (psihice, metabolice, hepatice, etc) asociate. În acest caz, medicul pneumolog trebuie să dea dovadă și de cunoștințe de terapie intensivă sau medicină de urgență, mai ales dacă este vorba despre forme

contagioase de boală, ceea ce face imposibilă adresarea lor către serviciile unde ar trebui inițial corectate astfel de dezechilibre.

Fie doar și pentru aceste câteva motive, pentru a nu mai vorbi de progresele realizate pe glob la ora actuală în domeniul investigațiilor instrumentale pneumologice (endoscopie bronșică intervențională, lavaj bronhiolo-alveolar, toracoscopie cu posibilitatea de a interveni chirurgical, etc.) sau de bogăția de date și de mijloace terapeutice moderne în managementul unor boli obstructive cronice pulmonare și interstițiale, specialiștii în boli respiratorii din țara noastră au convenit, încă din 1990, că aparțin Societății Române de Pneumoftiziologie.

Volumul de față își propune să prezinte doar câteva dintre afecțiunile respiratorii, cele pe care le credem necesare în formarea completă a studenților Facultății de Medicină Stomatologică.

Pe lângă ceea ce se consideră obligatoriu a face parte din bagajul cunoștințelor de medicină generală (mecanismele de transmitere a tuberculozei pulmonare, diagnosticul acesteia etc.), am adăugat noțiuni de urgențe pneumologice (hemoptizia, criza de astm bronșic), date sumare despre supurații pulmonare, considerate a avea interferențe cu patologia orală sau noțiuni despre implicațiile tabagismului, care ar putea interesa deopotrivă pneumologul cât și medicul stomatolog.

Aspectele radiografice inserate în text pentru a ilustra unele din aceste afecțiuni respiratorii sînt realizate în cadrul activității Clinicii Pneumologice Iași.

Fără a încerca să aglomerăm pregătirea profesională a studenților noștri, nu s-a dorit decît o educație medicală cît mai completă și crearea unor aptitudini capabile să rezolve orice situație neprevăzută ce ar putea să se creeze în cabinetul stomatologic.

II. TUBERCULOZA

II.1. DEFINIȚIA TUBERCULOZEI

Tuberculoza este o boală infecțioasă, cauzată de germeni care aparțin genului *Mycobacterium*, derivat unic al familiei *Mycobacteriaceae*, provenind din ordinul *Actinomycetales*.

La om, agenții etiologici ai tuberculozei sînt: *Mycobacterium tuberculosis* (în imensa majoritate a cazurilor), *Mycobacterium bovis* și *Mycobacterium africanum*.

Pătrunderea mycobacteriilor complexului tuberculos în organismul uman determină o maladie transmisibilă, caracterizată printr-un mare polimorfism clinic, patogen, radiologic și evolutiv. Unele proprietăți specifice mycobacteriilor tuberculoase (fenomenul de hipersensibilitate întîrziată și cel de imunitate mediată celular) stau la baza modalităților evolutive variate a bolii. Nu toate persoanele infectate dezvoltă obligatoriu boala, iar dacă o fac, există o mare variabilitate de forme clinice și evolutive.

Tablourile clinice sînt diferite la adult și copil, dar și la persoane de aceeași vîrstă sau sex, în funcție de anumite caracteristici individuale.

În cea mai mare parte a cazurilor, tuberculoza se localizează la nivelul plămînilor, dar poate afecta în egală măsură o multitudine de organe. Aceasta este tuberculoza extrarrespiratorie (osteoarticulară, ganglionară, genito-urinară, la nivelul seroaselor etc.).

Nu în ultimul rînd, tuberculoza este considerată și o boală a societății în care se dezvoltă, fiind legată strîns de nivelul de trai și implicit de educație medicală a oamenilor.

II.2. ELEMENTE DE ISTORIC ALE EVOLUȚIEI TUBERCULOZEI

Cunoașterea bolii datează din epoca comunei primitive. Ea a fost descrisă și de Hipocrate, dar secole întregi omenirea a fost victima unei maladii considerate nemiloasă și incurabilă. Progrese modeste în cunoașterea tuberculozei au fost făcute în secolul XVIII, prin descrierea în linii mari a modificărilor lezionale specifice, însă principalele descoperiri privind agentul etiologic se situează în a doua jumătate a secolului XIX.

Laennec este cel care descrie pentru prima dată fidel particularitățile anatomice și clinice de boală. În 1882, la 24 martie, Robert Koch face cunoscută cauza bolii, colorînd bacteria care îi va purta numele. Urmează o serie de descoperiri: în 1882 Erlich descoperirea acidoalcoolorезistența bacteriei, în 1884 Koch cultivă bacilul pe medii de cultură, iar în 1891 tot R. Koch prepară prima tuberculină.

Începutul secolului XX a însemnat descoperirea *M. bovis*, a unor *Mycobacterii* netuberculoase și a vaccinului BCG.

Adevăratele realizări în combaterea flagelului tuberculozei au venit însă o dată cu descoperirea Streptomycinei (1944 - Waksman), a Hidrazidei (1952), PAS (1949) și a Rifampicinei (1968).

La ora actuală, după o perioadă (între anii 1970-1980) în care a existat perspectiva ca acest "dușman" să fie înfrînt, cel puțin în țările dezvoltate economic, asistăm la o "revenire" în prim plan a tuberculozei, pe de o parte datorită condițiilor socio-economice precare în unele zone ale globului, iar pe de altă parte datorită recrudescenței tuberculozei cauzată de epidemia SIDA din ultimele două decenii.

II.3. DATE EPIDEMIOLOGICE

Tuberculoza este o problemă de sănătate larg răspîndită pe glob. Amploarea acestei probleme variază în diferitele regiuni ale lumii. Din punct de vedere epidemiologic, combaterea tuberculozei trebuie abordată din două unghiuri: individual (vindecarea omului bolnav de tuberculoză) și la nivelul colectivității (unde se va realiza diminuarea riscului de infecție cu *M.tuberculosis*, prin îmbunătățirea condițiilor de trai din societatea respectivă).

Pentru o mai bună înțelegere a epidemiologiei acestei afecțiuni trebuie introduse noțiunile distincte de tuberculoză-infecție și tuberculoză-boală.

Pătrunderea bacilului Koch în organism, obiectivată prin testul intradermic-pozitiv la tuberculină, traduce un echilibru biologic între organismul uman și agentul infecțios și definește INFECTIA.

Apariția simptomelor de tuberculoză și a datelor obiective de diagnostic pozitiv (bacteriologice, radiologice etc.) denotă ruperea echilibrului creat între organismul gazdă și bacil, ceea ce definește BOALA.

Modul în care evoluează epidemia de tuberculoză de la an la an și în diferite zone ale globului, modul de transmitere a infecției, precum și care este starea exactă de îmbolnăvire la un moment dat, într-o anumită colectivitate pot fi apreciate cu ajutorul unor instrumente de lucru, numite INDICATORI EPIDEMIOLOGICI. Aceștia sînt:

A. Incidența

Pentru a determina proporția de cazuri noi de îmbolnăvire, dintr-un teritoriu dat, în decurs de un an, se apelează la acest termen, care semnifică numărul de cazuri noi de boală/100.000 persoane.

În anul 1994, Societatea Europeană de Boli Respiratorii a raportat 8 milioane de cazuri noi de bolnavi de tuberculoză, și 1,7 miliarde de persoane infectate cu b.Koch (Dolin și colab.).

În 1997, Organizația Mondială a Sănătății semnala că aproximativ 1/3 din populația globului era infectată cu *M. tuberculosis* și că existau anual 9 milioane de cazuri noi de îmbolnăvire. 75% din cazuri provin din țările în curs de dezvoltare, iar boala afectează în principal grupe de vîrstă economic active (15-50 ani).

B. Morbiditatea

Dacă incidența bolii relevă doar cazurile nou depistate anual, prin morbiditate se exprimă atît cazurile nou diagnosticate în fiecare an calendaristic, dar și cele cunoscute din anii precedenți, rămase nevindecate și reluate în supraveghere anul următor.

Cu alte cuvinte, morbiditatea tuberculozei se referă la totalitatea cazurilor diagnosticate cu tuberculoză (noi și recidive), aflate sub supraveghere medicală, în decursul aceluși an calendaristic, exprimat în număr de cazuri la 100.000 locuitori.

Acest indicator traduce modul exact în care o anumită societate este afectată de tuberculoză și este evident mai mare decît incidența.

C. Mortalitatea

Eficiența în combaterea bolii în respectiva societate se apreciază și printr-un alt indicator, numit mortalitate. Acesta este definit prin numărul de decese, datorate tuberculozei, care au avut loc în decurs de un an, exprimat la 100.000 locuitori, într-un teritoriu dat.

Se spune că „tuberculoza este cea mai frecventă cauză de moarte din lume, care se datorează unui singur agent infecțios, la persoanele cu vîrste cuprinse între 15 și 49 de ani”.

Societatea Europeană de Boli Respiratorii a estimat în 1994 că tuberculoza a produs anual 2,4-2,9 milioane de morți.

Organizația Mondială a Sănătății constata, în 1997, 3 milioane de decese pe glob datorate tuberculozei. De asemenea, OMS a raportat că 25% din decesele din țările în curs de dezvoltare provin din rîndul bolnavilor de tuberculoză.

Pentru a înțelege mai bine impactul epidemiologic asupra modului cum evoluează îmbolnăvirea prin tuberculoză, să urmărim practic secvențele care transformă un individ indemn față de *M. tuberculosis* într-un om bolnav.

O dată expusă agentului microbial, persoana în cauză se va infecta. Expunerea se datorează transmiterii agentului infecțios de la o altă sursă, transmitere ce se efectuează în 95% din cazuri aerian, dar se poate face și pe cale digestivă sau cutanată.

Este importantă și susceptibilitatea individuală față de expunere. Aceasta este variabilă de la un individ la altul. Astfel, un copil mic, provenit dintr-o familie, cu cel puțin unul din părinți bolnav, se va infecta mult mai ușor decît alte persoane, dacă este expus, în mod constant la sursa de b.Koch.

De asemenea, are importanță și modul în care se face expunerea: dacă este de durată mare sau nu, dacă se face într-un spațiu de locuit restrîns, unde concentrația bacililor din aerul inspirat este mare etc. Cînd încăperile de locuit sînt luminoase (lumina solara reduce viabilitatea b.Koch) și bine aerisite este mai greu a se realiza contaminarea.

În afară de copiii sub 3 ani și de bătrîni, există și alte categorii de persoane, care, prin afecțiunile sau condițiile patologice asociate, pot contracta mult mai ușor tuberculoza (v. ”Factorii de risc pentru tuberculoză”).

Chiar și în aceste condiții, odată expusă agentului infecțios, nu este obligatoriu ca respectiva persoană să devină infectată cu *Mycobacterium*. După Daniels (1948), doar 1 din 6 persoane expuse devin infectate, și se presupune că acest fapt este determinat de factori endogeni.

La persoana infectată, Mycobacteria patrune în organism (în cea mai mare parte prin aerul inspirat) va ajunge la nivelul macrofagelor alveolare, apoi în ganglionii limfatici, de unde va fi direcționată către organele în care va prefera să disemineze.

Practic, acesta este momentul în care se declanșează răspunsul imun, cu caracteristicile sale: imunitatea mediată celular și hipersensibilitatea întârziată (Grzybowski și colab., 1975). El poate fi semnalat prin pozitivarea testului la tuberculină.

Doar 5% din persoanele infectate dezvoltă tuberculoza-boală (Enarson și Rouillon, 1998). Să vedem cum ajunge o persoană infectată să devină bolnavă de tuberculoză, deci contagioasă (în majoritatea cazurilor). Fenomenul poate fi urmărit cel mai bine la cei ce sînt în contact cu bolnavii de tuberculoză activă, dacă sînt supuși unei supravegheri medicale periodice.

În unele cazuri, boala se dezvoltă la scurt timp după ce a survenit infecția, alteleori microbul rămîne în stare „latentă” în organism și este reactivat în anumite condiții. În funcție de intervalul de timp dintre cele două momente (infecție și boală), dar și de capacitatea imună individuală, persoana în cauză va dezvolta diverse forme clinice de boală (Wallgren, 1948). De reținut că localizarea pulmonară este cea mai înalt contagioasă.

Cea mai mare contagiozitate este determinată de formele cu b.Koch prezent la examenul microscopic direct. Cea mai mare concentrație de microbi se întîlnește în formele de tuberculoză pulmonară extinse. Acestea din urmă au și un prognostic cert nefavorabil, dar cel mai nefast evoluează tuberculozele diseminate.

Dacă persoana bolnavă primește chimioterapie adecvată și urmează un tratament corect, sub strictă supraveghere medicală, ea se va vindeca în marea majoritate a cazurilor, ceea ce înseamnă că devine din nou necontagioasă.

În anumite circumstanțe însă, un fost bolnav de tuberculoză, declarat între timp vindecat, deci necontagios, poate ajunge din nou pozitiv microscopic, putînd contracta o formă activă de boală.

Această posibilitate se realizează în două situații: prin reactivarea microbilor ce au determinat prima infecție, și respectiv boala, sau prin reinfecția cu un alt microb, rezultat din expunerea la o nouă sursă de îmbolnăvire prin tuberculoză.

Prima variantă este realizabilă în procent de 40% (Nakielna și colab., 1975) și aceasta în funcție de calitatea protecției imune rezultate în urma primei îmbolnăviri. Riscurile sînt mai mari la cei care au rămas după vindecare cu cicatrici reziduale mari, sau la cei care au primit tratament tuberculostatic incomplet. La aceștia riscul de a recidiva crește cu 0,5%/an (Wallgren, 1948).

Un rol major în înțelegerea epidemiologiei tuberculozei îl îndeplinește educația sanitară pentru sănătate. În acest sens, publicul trebuie informat în permanență despre simptomatologia bolii, modalitățile de transmitere a acesteia, locul unde se pot adresa pentru a primi ajutor medical etc.

Tendințe evolutive epidemiologice actuale

Tendința pe care tuberculoza o va avea în următorii ani în societate este supravegheată prin urmărirea îndeaproape, de către organizațiile special abilitate în acest scop, a cifrei persoanelor infectate cu M. tuberculosis și a numărului de cazuri noi de îmbolnăvire înregistrate anual.

Rezultate recente (raport OMS - 2000) arată că 1/3 din populația globului este infectată, iar capacitatea unei persoane bolnave de tuberculoză este de a infecta încă alte 10-15 persoane/an.

După cum s-a mai spus, gradul de răspîndire a epidemiei variază în diferitele zone ale globului. Există țări în care 80% din locuitori sînt infectați (de exemplu: Pakistan sau Indonezia), după cum există țări în care rata de infecție anuală este sub 3%/an, iar incidența

3.2. Muntenia și Moldova în secolele IX-XI. Perspectivă arheologică / 129

3.2.1. *Cultura Dridu (secolele VIII-XI)* / 130

3.2.2. *Cultura Răducăneni* / 135

Capitolul IV. **Transilvania între Regatul Arpadian și Țaratul Bulgar** / 137

4.1. Teritoriile nord-dunărene în contextul geo-politic

al Europei de Sud-Est / 137

4.1.1. *Imperiul Bizantin și Regatul Arpadian (secolele X-XII)* / 137

4.1.2. *Țaratul Bulgar și Ungaria (secolele IX-XI)* / 144

4.2. Transilvania și teritoriile extracarpătice (secolele XI-XIII) / 148

4.2.1. *Constituirea și dezvoltarea voievodatului Transilvaniei* / 148

4.2.2. *Cruciada a IV-a. Motorul coagulării statale a Țării Românești și Moldovei* / 164

4.2.3. *Cavalerii Teutoni și rolul lor în istoria românilor* / 165

4.3. Teritoriile nord-dunărene între cruciada a IV-a și Hoarda de Aur / 178

4.3.1. *Invazia tătară și importanța ei în procesul de formare a voievodatelor românești* / 178

Addenda / 191

A. Ipoteze cu privire la încălțăminte migratorilor medievali timpurii, din perspectiva evoluției scărițelor de cavalerie / 191

B. Scurtă privire asupra riturilor funerare din Transilvania (secolele VII-XII) / 196

C. Necropola de la Orăștie – Dealul Pemilor X2. Campania anului 2000 / 211

D. Descoperiri medievale timpurii în Cluj-Napoca, str. V. Deleu / 224

Anexe / 233

Prescurtări bibliografice / 253

Bibliografia selectivă / 257

Indice general / 273

Capitolul I

Terminologie și periodizare

Necesitatea operării cu termeni specifici unui domeniu nu mai este un fapt ce are nevoie de demonstrații și tocmai de aceea ne vom opri, la rîndul nostru, asupra unor termeni cu care vom opera în rîndurile de mai jos. Termenul de *spațiu românesc* are un înțeles pur geografic și desemnează, așa cum sublinia și B. Murgescu, teritoriul de existență istorică compactă a poporului român cu totalitatea locuitorilor săi, indiferent de etnia lor¹. Asta deoarece, în segmentul de timp asupra căruia ne oprim în prezenta lucrare, criteriul etnic nu era unul predominant în structurarea societății, iar pe de altă parte, istoria acestui spațiu reprezintă o unitate în diversitate și doar prin analiza întregului spectru etnic putem înțelege ceea ce numim *îndeobște cultură și civilizație românească*. Această viziune a fost amplu dezbătută în istoriografia europeană în contextul analizării *istoriilor naționale*, fiind considerată de A. Toynbee² singura viabilă în procesul înțelegerii formării civilizației europene și a particularităților ei în perioada de final a evului mediu și la începutul epocii moderne. Cantonarea interesului studiului istoric asupra *statului-națiune* este o atitudine eronată, căci în Europa nu există nici un stat național sau o națiune, care să poată oferi o istorie ce explică totul prin ea însăși³, rezolvarea fiind posibilă dacă istoricul conștientizează exigența epistemologică potrivit căreia unitatea inteligibilă a studiului istoriei nu este nici statul național, nici chiar omenirea în înțelesul său global, ci este *societatea*⁴.

O problemă preliminară ce s-a degajat din terminologia folosită în expunere pînă acum este cea a semnificației celor doi termeni, *civilizație și cultură*, și a raportului dintre cele două noțiuni corespunzătoare.

Termenul de cultură are o istorie îndelungată; el derivă din verbul latinesc *colere*, ce înseamnă a cultiva, a îngriji (un loc sau o bucată de pămînt, dar și spiritul

¹ B. Murgescu, *Istorie românească – istorie universală (600-1800)*, ediția a II-a, f.a., p. 10.

² A. Toynbee, *Studiul istoriei*, I, București, 1997, pp. 15 ș.u.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 29.

sau intelectul uman). Cu timpul, cel de-al doilea sens a căpătat o pondere tot mai mare, generînd o familie de cuvinte specifică (cultură, cult, incult, cultivat) din care doar unele au omonime derivate din prima semnificație¹. Totuși definiția conceptului de cultură nu este facilă, în special prin faptul că fiecare domeniu istoric al societății omenești reprezintă un factor de cultură. Una dintre definițiile posibile ale culturii spune că aceasta este *acel complex ce include cunoaștere, credință, artă, morală, legi, datini și orice alte aptitudini și obiceiuri ale omului în individ al societății*, fiind deci un atribut uman distinctiv². În ceea ce privește problematica noastră, operăm cu termenul de *cultură* avînd în principal două înțelesuri: *cultura arheologică* și al doilea, mai general, datorat antropologiei, ce definește *cultura* ca ansamblul modelelor comportamentale învățate, specifice unei societăți determinate într-o perioadă istorică dată³. „Cultura arheologică, așa cum a spus Cl. Lévi-Strauss, este un ansamblu de tipuri aparținînd aceleași perioade istorice care, legate între ele, formează un tot unitar”⁴, deci implică elemente ale vieții materiale, social-economice ce pot fi obținute prin analize și comparații.

În ceea ce privește termenul de *civilizație*, acesta este un derivat al termenului latin *civitas* (cetate, oraș-stat), dar fiind o creație din perioada Renașterii. Scrierile filosofilor sociali din secolul al XIX-lea termenul a căpătat accepția de stadiu superior al culturii, specific societăților urbane și care cunosc scrierea și organizarea statală⁵. Aceasta este și accepția generalizată pe care o folosesc istoricii și filozofii culturii, dar și antropologii.

Noțiunea de *ev mediu* este o creație a umaniștilor italieni, admiratori ai culturii clasice grecești și latine, care considerau perioada cuprinsă între căderea Imperiului Roman de Apus și perioada lor o epocă *barbară*, în opoziție cu Renașterea. În perioada Renașterii redescoperirea valorilor trecutului antic i-a determinat pe erudiții umaniști să considere că între acest trecut luminos și epoca eferescentă contemporană lor a existat o perioadă intermediară – un *ev de mijloc*. Tratarea într-o manieră mai amănunțită a acestui subiect este făcută de Z.K. Pinter în capitolul „Evol mediu. Terminologie și periodizare”⁶ și cum, la nivel terminologic, istoriografia română a preluat în mare parte terminologia europeană, ne limităm doar la punctarea unor aspecte ce caracterizează scrisul istoric românesc.

¹ R. Florescu, *Istoria civilizației creștine*, ediția a III-a, București, 2002, pp. 8-9.

² S.A. Luca, *Arheologia generală. Note de curs*, Alba Iulia, 1999, p. 69.

³ R. Florescu, *op. cit.*, p. 9.

⁴ *Apud* S.A. Luca, *op. cit.*, p. 70.

⁵ R. Florescu, *op. cit.*, p. 9.

⁶ Z.K. Pinter, I.M. Țiplic, *Prelegeri de istorie medie universală. 1. Evul mediu timpuriu în Europa și Orientul Mijlociu*, Sibiu, 2001.

Progresele cercetării istorice, modernizarea investigației științifice din câmpul științelor socio-umane au avut drept consecință, în opinia lui N. Edroiu¹, abandonarea unor concepții exclusiviste cu privire la catalogarea anumitor societăți ca istorice sau „anistorice”. Cercetarea istoricului angajat în scrierea „istoriei totale” trebuie să se desfășoare ca o anchetă exhaustivă al cărei scop să fie stabilirea jocului, între structurile obiective și destinele individuale. O astfel de istorie își ia ca obiectiv *universul mentalităților*, în care Jacques Le Goff – în consens cu alți reprezentanți ai „noii istorii” – vede un nivel de profunzime alcătuit din idei deformate, din automatisme psihice, din resturi și din epave, din nebuloase mentale și din incoerențe îmbinate în pseudo-logici.

În studierea genezei evului mediu trebuie să ținem seama însă de particularitățile ce creează diferențieri zonale și mari decalaje cronologice între spațiile europene, pe de o parte, și între acestea și cele asiatice, pe de alta. Însă pentru a putea studia geneza unui fenomen avem nevoie de stabilirea unei structuri cronologice relative și absolute, cu alte cuvinte, a unor limite cronologice inferioare și superioare. Nu ne propunem să tranșăm definitiv problematica terminologiei și cronologiei evului mediu românesc, ambele fiind procese de durată în condițiile reșezării la nivel de interpretare a fenomenelor istorice.

Preferința pentru evul mediu ca obiect de investigare și reflecție este perfect legitimată, mai întâi de compatibilitatea cu un element al metodei: perspectiva duratei lungi². În al doilea rând, evul mediu este o materie cu aptitudini speciale pentru realizarea istoriei totale – concept preluat și de M. Karpov –, deoarece imaginația istoricului, stimulată de documentele de arhivă și de monumente, poate reînvia în întregime această epocă. În al treilea rând, evul mediu are asupra altor perioade încă un avantaj: el ne permite să ne înțelegem originile, continuitățile și discontinuitățile, precum și transformarea „care constituie capitalul istoriei ca știință și ca experiență trăită”³.

Disputele dintre specialiști cu privire la problemele de periodizare sînt încă frecvente, iar argumentele pentru una sau alta dintre variante suficient de numeroase și de pertinente pentru a ne avertiza că nici o opțiune nu este absolută întru corectitudine. În acest sens, limitele prezentei lucrări sînt convenționale, generale și orientative, permițîndu-ne doar unele mici clarificări terminologice sau de periodizare.

¹ N. Edroiu, *Formațiuni statale pe teritoriul României (sec. VIII-XI)*, Cluj-Napoca, 1999.

² J. Le Goff consideră că evul mediu are o durată lungă, cuprinsă între prăbușirea Imperiului Roman și secolul al XIX-lea, și mai multe durate scurte, diferențiate pe zone geografice.

³ M. Karpov, „Jacques Le Goff și fața neștiută a evului mediu”, în Jacques Le Goff, *Pentru un alt ev mediu*, București, 1986, p. 11.

De-a lungul timpului, istoriografia noastră a apelat la mai mulți factori baza cărora s-a făcut o departajare cronologică în perioade a întregului ev mediu românesc. Karl Marx și Friedrich Engels, propunând egalitatea temporală în evul mediu și perioada relațiilor bazate pe feud, au creat premisele dezvoltării unei terminologii, perioada medievală fiind numită *orînduirea feudală* și fiind delimitată la limita inferioară de sfârșitul relațiilor de producție sclavagiste, specifice antichității, iar la limita superioară de primele revoluții burgheze, ce schimbă modul de producție feudal cu cel capitalist.

Existența sau nonexistența unei structuri sociale de tip feudal în cadrul societății medievale românești au stîrnit și stîrnesc lungi polemici între istorici această problemă trebuie, așa cum subliniază și B. Murgescu, discutată în raport cu două paliere complementare: unul al conceptelor, iar celălalt al realităților istorice. Etimologic, *feud* provine din cuvîntul franc *fehu-ôd*, care inițial avea sensul de vite, dar și pe cel general de avuție. De la mijlocul secolului al IX-lea el începe să fie utilizat în Imperiul Carolingian sub forma sa latinizată *feudum* (*feus*, *feodom*) pentru a desemna concesiunea funciară condiționată de prestarea slujbei vasalice înlocuind mai vechiul termen *beneficium*. *Feudalismul* a apărut ca termen în secolul al XVIII-lea în mediile luminate, pentru a desemna printr-un termen global vechea formă de organizare a societății. Dat fiind că secolul al XIX-lea era obsedat de importanța decisivă a formelor de proprietate, feudul a trecut în prim-planul analizelor, servind ca element decisiv pentru a defini un sistem social diferit de cel modern, sistem numit feudalism. Acest sens a fost impus definitiv de K. Marx, care, în contextul predominării concepțiilor evoluționiste despre istoria omenirii, a considerat feudalismul ca o orînduire premergătoare capitalismului. Termenul de *feudalism* este folosit astăzi cu două accepțiuni diferite:

a) pentru cea mai mare parte a istoricilor occidentali feudalismul desemnează societatea structurată pe baza relațiilor feudo-vasalice, potrivit cărora un senior acordă unui vasal un feud, adică o proprietate funciară condiționată de prestarea omagiului vasalic. Potrivit acestei concepții, aveam de a face cu o societate feudală propriu-zisă numai în Occident în secolele IX-XV, în statele cruciate unde occidentalii au impus modul lor specific de organizare și în Japonia medievală;

b) pentru istoricii de formație marxistă conceptul de feudalism se referă la raporturile sociale fundamentale din societate, respectiv la faptul că deținătorii de proprietăți feudale își însușesc sub formă de rentă feudală o parte semnificativă din plusprodusul realizat de țărani dependenți (în Occident această relație dintre țărani

Relațiile diplomatice dintre Israel, Uniunea Sovietică și Țările din Europa de Răsărit – sub spectrul anormalității / 193

Franța i-a salvat pe Yasser Arafat și OEP de la pierzanie / 211

Două taximetre cu bucluc / 235

Identitatea evreului originar din România / 249

Cuvânt-înainte

Scrierile din acest volum sunt fructul unei întâlniri neprevăzute cu îndrăgitul dramaturg Al. Mirodan în luna octombrie 2000, cu ocazia unei manifestări culturale organizate de Centrul pentru Studiarea Istoriei Evreilor din România în cadrul Universității Ebraice din Ierusalim. Stabilît în Israel în 1977, Mirodan a devenit fondatorul, directorul și redactorul-șef al revistei lunare de cultură *Minimum*, apărută la Tel Aviv. Cu puțin timp înainte ca această întâlnire să aibă loc, mă întorsesem din Cluj, unde, la invitația Universității Babeș-Bolyai, am ținut două prelegeri în cadrul Facultății de Științe Politice despre „Diplomația ca profesie la sfârșitul veacului XX” și „Contribuția evreilor originari din România la făurirea și consolidarea independenței Statului Israel”.

Auzind de această activitate, Mirodan mi-a cerut cele două prelegeri pentru a le publica în *Minimum*. Apoi, după ce le-a publicat, m-a îndemnat să scriu încă și încă. Și așa se face că la moartea lui, la 10 martie 2010, și în consecință o dată cu suspendarea revistei înființate de el, m-am trezit posesorul unei cantități relativ importante de scrieri (publicistică politică, note de călătorie și memorii retrezite la viață de pe parcursul carierei mele de diplomat).

ELIEZER PALMOR

O parte din scrierile tipărite între decembrie 2000 și aprilie 2009 sunt reproduse în acest volum.

Am găsit de cuviință să închin prezentul mă-nunchi de povestiri, cu modestia cuvenită, memoriei omului excepțional care a fost Al. Mirodan: cărturar de seamă, ziarist intransigent și, după spusele lui Radu Beligan, „dramaturg de cea mai înaltă clasă” devenit, prin avântul energiilor sale, autorul moral al scrierilor aici reunite.

Partea I

REMINISCENȚE DIN CARIERA UNUI DIPLOMAT

Cum am devenit diplomat?

„Amintirile” pe care le-am publicat în revista *Minimum* au păstrat un număr considerabil de episoade și experiențe acumulate în decursul a peste treizeci de ani de diplomație efectivă practică în misiuni îndeplinite în Europa, America Latină și acasă (în Israel), din partea Ministerului de Externe. Hotărârea de a împărtăși cititorilor fondul acesta de amintiri s-a produs spontan și cred că pot spune că reflectă, prin varietatea lor tematică, aspecte interesante ale funcției diplomatice în acțiune. M-am gândit că ar fi cazul să completez buchetul de amintiri cu o confesiune având ca obiect descrierea modului în care am devenit diplomat. La urma urmei, eu nu aparțin unei familii din elita socială sau politică a țării și totuși am reușit, când încă nu ieșisem din categoria de „nou venit în țară”, să fiu admis, după cum se spune, în „prima generație de diplomați israelieni după două mii de ani”. Din acest motiv – dar și din pricina insinuării că admiterea în corpul nostru diplomatic ar depinde de o „protecție” ilicită de care se bucură candidatul –, istoria învestirii mele ca diplomat merită să fie reținută.

În ce mă privește, la fel ca alți nenumărați adolescenți, și eu am ajuns să hotărâsc, când încă eram elev în clasele superioare de liceu, la ce facultate speram să mă înscriu și care să fie profesia mea la sfârșitul

studiilor universitare. La acea vârstă am optat pentru studiul filosofiei, după ce imaginația îmi fusese hrănită de lecturi deloc sistematice și destul de aleatorii ale unor texte aparținând lui Aristotel și Spinoza. Pe-atunci însă, întâmplarea m-a dus la descoperirea cărților lui Stendhal pentru care am făcut o adevărată pasiune, în special după lectura romanului *Roșu și Negru*. În introducerea romanului am descoperit, din biografia scriitorului francez, că Stendhal a fost de profesie diplomat și a deținut în jur de treizeci de ani funcția de consul la Trieste și Civitavecchia în Italia. Descoperirea mi-a hrănit imaginația până ce, într-o bună zi, mi-am zis că aș dori să-i urmez exemplul. Cu alte cuvinte, să devin, precum modelul ales, diplomat și scriitor. Însă distanța dintre speranță și realizare era dificil de parcurs și presărată cu primejdii.

Fără să intru acum în amănuntele biografiei mele în ultimii zece ani trăiți în România, voi spune doar că experiența mea ca student izgonit de două ori din facultate, obligat să se recalifice ca mecanic de tractoare și apoi ca electrician pentru a subzista și, în pofida acestor eforturi, înlăturat, în cele din urmă, și din modestul post de cercetător la Institutul de Istorie și Filosofie din cadrul Academiei RPR din Cluj după ce am depus actele pentru plecare din România, m-a învățat că aspirația mea stendhaliană nu are nicio șansă de realizare în România comunistă. Fie doar și numai pentru că așa-zisa „origine socială” a mea era, cum se obișnuia să se spună, „nesănătoasă”. Situația mea se va schimba în Israel. Aici datele problemei sunt altele, ca și perspectivele, de altfel.

Tatăl meu părăsise România în 1950 și, înainte de plecarea lui, nu am apucat să stau cu el de vorbă

sau măcar să fac aluzii la planurile mele profesionale, profund străine de tradițiile rabinice ale familiei. Aspirațiile mele stendhaliene au rămas un secret neîmpărtășit. Și totuși, într-o scrisoare din 1958, tata m-a anunțat că a citit în ziar că Ministerul de Externe din Ierusalim organizează un concurs pentru recrutarea de cadre noi și a comentat în mod cu totul surprinzător: „Cred că așa ceva s-ar potrivi foarte bine și pentru tine”. Să fi fost destinul care i-a sugerat ceva despre drumul predestinării mele?

În orice caz, eu am aterizat în Israel în noaptea de 23 august 1960. După patru luni de căutări nereușite a unei slujbe, am devenit cercetător în cadrul Institutului de Bibliografie Națională din Ierusalim și am deținut acest post până când, în 1963, în urma unui anunț în ziar – asemănător aceluia de care îmi scrisese tata –, m-am prezentat la concursul Ministerului de Externe pentru recrutarea de cadre noi. De astă dată se căutau cu precădere candidați cu un nivel bun de cunoaștere a limbii franceze.

Concursul era compus din trei etape de examinare: două etape scrise și una, ultima, orală. Fiecare etapă era eliminatorie. Mai important însă era faptul că examenele scrise erau anonime. Ceea ce însemna că expertul care examina textele scrise ale candidaților habar nu avea de identitatea acestora, căci fiecare avea un număr de identificare care figura pe caietul cu răspunsurile sale, iar relația dintre nume și număr era cunoscută numai de entitatea organizatoare a concursului: Comisariatul Serviciului Public. În asemenea condiții, posibilitatea reală de fraudă sau de promovare a unor candidați prin „protecție” era exclusă.

Am reușit la concurs, dar abia după un an de zile am fost invitat la lucru în Ministerul de Externe. Mă întrebam, dar nu găseam răspuns de ce nu sosește convocarea mea la minister. Eu eram însetat, plin de motivație să încep să lucrez, deși nu prea știam – și nu aveam atunci de unde să știu – în ce consta activitatea practică a diplomaților în minister. Dar prieteni care nu locuiau în Ierusalim îmi puneau în glumă, când ne întâlneam, întrebări de genul: „Ia spune, băiatule, ce ne pregătești? Nu cumva te pregătești să devii prim-ministru?”. Iar când replicam că nu înțeleg întrebarea, auzeam comentarii de felul: „Păi să știi că a fost pe la mine un tip, știi tu, din aceia despre care se vorbește numai în șoaptă și m-a chinuit timp de o oră și mai bine cu întrebări despre tine”.

Până la urmă am înțeles că se investiga trecutul meu în România și această treabă necesita timp – mult prea mult timp – ca să fie dusă la bun sfârșit. Dar de ce așa de mult timp? Nu găseam răspunsul.

În cele din urmă însă, la data de 5 august 1964 am primit emoționat apelul telefonic mult așteptat, care mă invita la o întrevedere a doua zi cu directorul Direcției de Personal din Ministerul de Externe. La ora convenită am fost primit cu un zâmbet amabil de către acesta în biroul său și, în timp ce răsfoia dosarul meu căutând să lămurească nu știu ce nedumerire, îmi puse următoarea întrebare: „În care dintre domeniile noastre de activitate ai vrea să te încadrezi?”. O întrebare corespunzând unui diplomat care cunoștea structura organizatorică a ministerului, pe când eu, în această privință, nu aveam nici măcar cunoștințe aproximative. Dar de răspuns la întrebare trebuia răspuns, și

atunci am zis, pe un ton mai degrabă șovăielnic: „Eu mă consider un om de cultură și deci aș dori să mă încadrez în Direcția Relațiilor Culturale”. Directorul, în timp ce forma un număr de telefon, mi-a răspuns: „Foarte bine, te duci chiar acum la directorul de Relații Culturale și vorbești cu el. Eu îl anunț chiar acum că te duci să-l vezi”.

Secretara m-a introdus imediat la director, care mă aștepta cu o privire ce nu trăda interes, ci mai degrabă rigoare de investigator, m-a supus unui interogatoriu practic compus din întrebări privind pregătirea mea universitară, data sosirii mele în țară, din ce parte a lumii am venit și care sunt limbile pe care le cunosc. După ce a primit răspunsuri la întrebările sale, directorul mi-a spus pe un ton de parcă mi-ar fi reproșat ceva: „Locul tău nu este la mine, ci la Direcția Relațiilor cu Europa de Răsărit. Profilul tău se potrivește de minune cu cerințele acelei Direcții”.

Cinci minute mai târziu, mă aflu în biroul Directorului de Relații cu Europa de Răsărit, ambasadorul Eliezer Doron care m-a supus și el aceluiași ritual de interogatoriu biografic, după care mi-a pus pe șleau următoarea întrebare: „Când începi să lucrezi la mine?”. Întrebarea directă m-a cam buimăcit, dar m-am grăbit să mă reculeg și am spus: „Am nevoie de o săptămână ca preaviz de abandonare a locului meu de muncă actual”, la care ambasadorul Doron a replicat: „Păcat, căci aș fi vrut să începi să lucrezi chiar ieri!...”.

Am convenit că încep să lucrez într-o săptămână și am părăsit ministerul încântat de contactele întreținute, cu senzația că pluteam. „În sfârșit” – mi-am zis – „iată-mă în pragul realizării visului meu de ado-

menul „comunicare”; fără a vorbi, bineînțeles, de inteligența artificială, de informatică sau de științele cognitive. Curioasă și puternică convergență a acestor domenii diferite. Consens transnațional și, după cum se poate crede, o nouă ideologie, ba chiar o nouă religie mondială în devenire.

Ceea ce contează este că va trebui să ne găsim structurile comune, ceea ce leagă în mod real atitudini atât de diferite sub aceeași flamură comunicativă. Toate aceste domenii care se prezintă a fi „comunicative” relevă în mod real comunicarea? Toate comunicările relevă aceeași definiție și sint identice? Pentru a răspunde la aceste întrebări, trebuie să pornim de la observațiile de mai sus.

Nu se vorbește niciodată cu atât patos despre comunicare decât într-o societate care nu mai știe să comunice cu ea însăși, a cărei coeziune este contestată, ale cărei valori se dezagregă, pe care simboluri prea uzate nu mai reușesc să le unifice. Societate centrifugă, lipsită de reglaj. Or, nu a fost întotdeauna așa. Nu se vorbea despre comunicare în Atena democratică, întrucât comunicarea era principiul însuși al societății. Era legătura cucerită de oameni în desprinderea lor din haos și care dădea sens sistemului în toate fațetele sale: politică, morală, economică, estetică, raportul cu cosmosul. Această legătură se numea *philia*, prietenie politică. Rousseau detesta comunicarea, pe care nu o voia instrumentală și stima *philia*, pe care o plasa, ca și grecii, în centrul și la baza întregii activități, în „sfințenia” contractului său. Comunicarea nu era o problemă nici pentru Cetatea creștină, și pentru aceleași motive: situată la baza însăși a creștinismului, comunicarea lărgeste spațiul grec pînă la limitele Universului.

Noi am pierdut astăzi urma acestor principii primare care asigurau coeziunea ansamblului: dispersare, confuzii, suprapuneri, Babel. Se vorbește din ce în ce mai mult, înțelegem din ce în ce mai puțin. Dumnezeu,

Istoria, acest dumnezeu laicizat, vechile teologii fondatoare ale marilor figuri simbolice, cum ar fi Egalitatea, Națiunea, Libertatea, au dispărut ca mijloace de unificare. Or, toate aceste figuri permiteau să se vadă mai clar, înlesneau situarea în lume, acțiunea conștientă. În această cavitate săpată de eșecul lor se naște comunicarea, ca o întreprindere disperată de a lega analize specializate, medii compartimentate la maximum. Ca o nouă teologie, cea a timpurilor moderne, rod al confuziei valorilor și al fragmentărilor impuse de tehnologie, Jacques Ellul și Școala de la Frankfurt descoperiră corziunea socialului de către tehnică¹. Agent de fragmentare, ba chiar de diluare a legăturilor simbolice, ea se impune atunci cînd acestea deja au slăbit. Ea pretinde atunci să îngrijească organismul pe care tot ea l-a condus la agonie. Să-l îngrijească, printr-o creștere a tehnicilor, pe care le numește tehnologii de comunicare. Se vor remarca toate tehnologiile de avangardă; spun toate, de la biotehnologii la inteligența artificială, de la audio-vizual la marketing și la publicitate, toate se înrădăcinează într-un principiu unic: comunicarea. Comunicarea între om și natură (biotehnologie), între oameni și societate (audio-vizual și publicitate), între om și dublura sa (inteligența artificială); comunicarea care ridică în slăvi convivialitatea, apropierea sau chiar relația de prietenie (*friendship*) cu calculatorul. Comunicarea devine Vocea unică, ce singură poate unifica un univers care a pierdut pe drum orice alt referent. Să comunicăm. Să comunicăm prin instrumentele care au slăbit, în mod precis, comunicarea. Iată paradoxul în care sîntem aruncați.

¹ Despre *La technique ou l'enjeu du siècle*, A. Colin, 1954, în *Le système technicien*, Calmann-Lévy, 1977. Habermas, *La technique et la science comme idéologie*, Gallimard, 1973; Horkheimer, *Théorie traditionnelle et théorie critique*, Gallimard, 1974.

Ne indică calea de urmat: critica comunicării devine o critică a tehnocomunicării. Lucrul trebuie să treacă printr-o demontare a strategiilor acestei tehnocomunicări și a atitudinilor diverse, contradictorii, încurcate și confuze, care ne sînt proprii¹. A înțelege aceste strategii înseamnă a înțelege gestionarea tradițională a comunicării și eșecul actual (I); înseamnă a lua cunoștință de teoriile explicative ale acestui eșec (II); înseamnă a încerca, printr-o metodă nouă, să eludăm gravele confuzii ale comunicării de azi (III).

I. – Gestionarea tradițională a comunicării

Metaforele mașinii și ale organismului dezvoltă separat una de cealaltă două concepții ale comunicării.

Ca reprezentare, comunicarea este un mijloc util de a lega elementele stocastice, atomizate, pentru a obține legătura puternică pe care o cere viața în societate: ierarhii, legături verticale și orizontale, reprezentare a reprezentării prin semne și semnale².

Ca expresie, comunicarea este legătură internă și participare totală. Dacă anumite etape și ierarhii sînt necesare pentru a înnoda între ele elemente care, prin definiție, sînt deja niște totalități, scopul este acela de a face apel la niveluri specifice de legătură, pentru domeniile particulare.

Aceste concepții influențează politicul pe care îl penetrează. Astfel, am putea înțelege cum comunicarea socială, în toate constituțiile democratice din Grecia antică pînă în zilele noastre, ia rînd pe rînd forma unei

¹ Vezi Alain Cotta, *L'homme au travail*, Fayard, 1987, îndeosebi capitolul VII.

² Pentru reprezentarea politică, vezi François d'Arcy și alții, *La représentation*, Economica, 1985.

viziuni reprezentative și a unei viziuni expresive, care își conjugă efectele într-o viziune politică numită, în *L'enfer et le paradis*¹, „politică simbolică”.

O politică simbolică – Se vede bine, pentru o politică generalizată a comunicării, cum acționează aceste două moduri de legătură. Pe de o parte, o reprezentare care multiplică semnele și semnele semnelor, pentru a încerca să regăsească realul concret al indivizilor și al grupurilor, care erijează subiecți-representanțe, cu decupajele lor teritoriale și sociale și care se smulge curînd din sine către o mecanică de separare, către o totală derealizare. Pe de altă parte, o viziune expresivă a comunicării repară aceste diviziuni, prezentînd o legătură de alt tip: o legătură simbolică. Apelînd la cultură, tradiții, memorii ale trecutului sub formă de imagini „semnificative”, ea tinde către interpretare.

Viziune holistică. Fiecare, individ sau grup, este reclamat de o totalitate în care se află integrat, de care se leagă din interior. Marile sărbători ale comunicării sociale, sacralizare a legăturii, care vine, la momentul potrivit, pentru a remedia explozia semnelor. Cu toate acestea, a reclama sau a recurge (la) nu trebuie confundate. Pentru ca una din cele două concepții să o poată remedia pe cealaltă, trebuie o diferență. Se cere un fel de antidot sau de contragreutate. Trebuie ritual și ordine în comunicarea fuzională. Este necesară imaginea fuzională în program pentru a se asigura succesul. Totul este ca să aibă un „exterior” și un „interior”.

Nerespectînd această lege, te afli fie în delirul rațiunii reprezentationale, fie în haosul expresiv. Fie chiar, și este punctul central al lucrării noastre *Critica comunicării*, regăsirea în cele două deliruri, fără deosebire. Confuzie a subiectului și a obiectului, a emițătorului și a re-

¹ L. Sfez, *L'enfer et le paradis*, PUF, 1978.

ceptorului, a realității și a ficțiunii. Pierderea sentimentului realității și pierderea sensului. Cum s-a ajuns aici?

Să chemăm în ajutor teoriile explicative.

II. – Teoriile explicative

Putem evidenția trei teorii principale:

- teoria lui Jürgen Habermas;
- teoria lui Jacques Ellul;
- teoria lui Pierre Legendre.

1. Teoria acțiunii comunicative a lui Jürgen Habermas

A) *Tezele lui Habermas* – Putem presupune că societatea „fine” de acte de comunicare care leagă elementele civile între ele. Aceste acte sînt îndreptate către o *înțelegere* sau către un *succes*. Dacă cele din urmă – actele vizînd succesele – sînt raportate la întreprinderi comune și cer un program, o confruntare a intențiilor, a compromisurilor și, într-un cuvînt, a actelor politice care trec prin rațional, actele îndreptate către înțelegere sînt ceva mai greu de conturat, căci majoritatea scapă analizei raționale. Ele se instalează într-adevăr pe niște elemente *a priori*, necunoscute chiar de cei care le pun în practică. Acest *a priori* pe care îl putem considera orizont cultural, formă de viață cu înalt conținut simbolic, ceea ce nu se spune, dar este implicit: obiceiuri, comportamente moștenite. Această noțiune de *Lebenswelt* Habermas o împrumută de la fenomenologie (Husserl), o căutare a unui consens dincolo de rațiuni și justificări. Dar tehnica comunicațională, prin mass-media, se substituie în mare măsură modurilor de înțelegere tradiționale, care sînt limbajul zilnic și culturile subiacente, la care acest limbaj face apel. Or, în *Lebenswelt*, există un holism de bază. Totul este dat cu ușurință ca venind de la sine, și nu e problematizat decît în mod incidental.

Aici putem rezuma contribuția lui Habermas: comunicarea este în social, în limba care este socială, în implicit, în prejudecată. Comunicarea nu este mecanică, ci comprehensivă. Ea apare la suprafață, în momentul rupturilor. Lumea

vieții este ademenită, „tehnicită” de actori responsabili. Este transformată și colonizată. Dar are încă șansele sale... Cu condiția, bineînțeles, să scape strategiilor liniare ale *succesului* și să se orienteze către *înțelegere*. Căci strategia succesului nu poate asigura transmiterea valorilor.

B) *Critica tezelor lui Habermas* – Se observă mai întîi regimul dihotomiilor la care ne repune Habermas. Înțelegerea se opune succesului, societatea critică – Statului, manipulatul – manipulatorului. Binele și răul, umbra și lumina, ca și opozițiile înrădăcinate în utopia unei reconcilieri definitive între oameni, între aceștia și natură. Că acest mit, mereu reînviat, s-a numit domnia lui Dumnezeu pe pămînt sau, mai tîrziu, comunism, nu se pare să-l deranjeze pe profetul nostru... Cu cît analizele sale sînt mai fine și aprofundate în aval, cu atît el rămîne mut în fața acestor supoziții naive. Mai ales, nu se găsește nimic în operă care să ne informeze asupra comunicării *astăzi*. Generalități, un decor care poate servi drept ghid: acesta este aportul intenției sale filozofice, realmente critice.

Dar, dacă – așa cum afirmă Habermas – comunicarea este în inima legăturii sociale (ca și falsa comunicare care legitimează dominația), este curios să nu găsești nici o referință la ceea ce eu numesc „tehnologiile spiritului”, care sînt în miezul practicilor comunicative de astăzi. Nimic despre inteligența artificială, nimic despre știința cognitivă, nimic despre progresele biologiei, nimic despre psihoterapiile individuale sau de masă; nimic despre schimbările de paradigmă în științe, indisociabile de teoriile comunicării, nimic sau doar generalități despre lingvistică. A trata comunicarea fără a face loc acestor domenii, fără a le insera într-un aparat critic, nu înseamnă că tratezi despre comunicare. Și a crede că prin critica făcută comunicării prin mass-media se epuizează problema – înseamnă a lua un copac drept pădure.

2. Jacques Ellul: Tehnică și societate

A) *Caracterele sistemului tehnic*¹ – Sistemul tehnic suprimă distincția obiect/subiect. Sistemul, care se vrea

¹ Vezi *Le système technicien*, Calmann-Lévy, 1977.

neutru, neutralizează tot ce îl înconjoară. Fără să se identifice cu societatea, marcată de rezistențele sale și iraționalitatea sa, el o influențează în profunzime. Totul devine schimbător, socialul devine abstract. Realul și fictivul devin similare. Limbajul pierde din magia sa când trece prin sita analizei structurale. Decizia nu mai există, absorbită de complexitatea structurilor. Cetățeanul devine „indoctrinat”¹, și omul politic este victima iluziilor de libertate. Sistemul tehnic nu antrenează nici un conținut, nu suscită nici un sens: el este totuși determinant, căci dă forma unificată a comportamentelor și a structurilor. Este puterea însăși. Există tehnicizarea dragostei, a religiei și a artei: arta împrumută trăsături de la tehnică². Eroarea lui Malraux a fost considerabilă: el a înscris arta contemporană în continuitatea clasică, în vreme ce aici apare adevărata ruptură cu ceea ce fusese esența sa. Limbajul explodează, ca și societatea; este sfârșitul comunicării. Alienarea totală, provocată de tehnică, ar îngădui, se pare, să primească iertarea. Dar tehnica este incapabilă să mediatizeze, să simbolizeze. Se vrea ea însăși mediatoare exclusivă. Ea este *auto-simbolizatoare*, aruncând în întuneric toate celelalte simbolici, devenite din acest punct arhaice și neîntemeiate. De fapt, Ellul vrea revenirea subiectului, a intenției, a sensului, a transmiterii (comunicarea) dincolo de toate aceste obiecte sau operații.

B) *Contribuția lui Jacques Ellul* – Două puncte principale apar imediat. Primul: caracteristicile sistemului tehnic care împiedică comunicarea, căci o neutralizează, fragmentând și divizând la infinit oamenii între ei. Babel modern, modelul unei noi pedepse divine. Al doilea: teologia tehnicii. Prin această alienare totală, pe care o provoacă, ea declanșează comunicări specifice potrivite structurii sale. Eu nu-i voi reproșa lui Ellul faptul de a nu fi ales comunicarea ca obiect de analiză.

C) *Critica lui Ellul* – Dar când, incidental, el tratează tehnologiile comunicării rămâne imprecis și adesea inexact³.

¹ *Propagandes*, A. Colin, 1963.

² *L'empire du nonsens*, PUF, 1980.

³ Să ținem cont, de asemenea, că *Le système technicien* a fost publicată în 1977 și nu este aici decât reflectarea discuțiilor ambience pe această temă.

Eu nu pot, în nici un caz, să împărtășesc mînia sa împotriva ordinatorului binar, care ar împiedica orice gîndire dialectică, căci el confundă aici limbajul digital intern al calculatorului (și de altfel provizoriu) cu limbajul programat, care se îmbogățește zilnic¹. Eu nu mai pot, în nici un caz, să accept ideea, astăzi refuzată de toți specialiștii, că un calculator nu înseamnă decît operații ce aplică un program uman, care le este impus din exterior: idee nepotrivită, adevărată și falsă în același timp, căci calculatorul, fără „a gîndi” cum cred cîteva spirite primare, se angajează în circuite neprevăzute, adesea întimplătoare. Este, deci, neîntemeiat, cum sugerează Ellul, să opunem decizia umană, capabilă de selecție, și calculatorul, capabil numai de reproducere. Dimpotrivă, calculatorul poate cumula propriile sale riscuri cu riscurile umane, să stimuleze reflecția, să dea naștere la ceva nou.

Dar aceste erori nu diminuează marea contribuție a analizelor lui Ellul.

3. **Pierre Legendre: dragostea de absolut** – „Ideologia comunicării universale și fantasmale limbii totale își dau curs liber ca o continuare naturală a civilizației romane”². Fantasmă a puterii nelimitate.

A) *A comunica înseamnă a pune în comun* – Ea, comunicarea, este normativă. Ea transmite – pune în comun – ceea ce nu trebuie să rămînă personal. Ea constă în a folosi legătura politică, determinată de comunitatea în care ne naștem, și aceasta prin intermediul dreptului, care creează diferența și produce alteritatea, permițînd identificarea. Familia este deci întemeiată politic, și tatăl nu este decît o ficțiune care trimite la ceea ce fondează sistemul. Politică civilizează obiectul mitic prin puterea de a reprezenta toate ficțiunile succesive ale transmiterii.

B) *Lecțiile despre comunicarea industrială* – Să încercăm acum să precizăm obiectul comunicării în opera lui Legendre și să facem apel la opera sa *Cuvinte poetice scăpate din text sau Lecții despre comunicarea industrială*, apărută în 1982.

¹ Vezi Pylischyn, *Computation et cognition*, Bradford Book, 1984.

² *L'empire de la vérité*, Fayard, 1983.

„Detest cuvîntul comunicare. Din punct de vedere social, cuvîntul este imperiul forței; comunicarea este o dogmă, o rețea de propoziții care ne trimit la principiul autorității”¹. Noi căutăm astăzi să nu fim manipulați. Vorbărie a științivilor care pretind să elimine jocul imaginar al puterii ascunse. Or, comunicarea nu are a garanta realitatea, sau a da satisfacție, sau a satisface obiectivitatea. Este o momeală, veselă, euforică, și este aici pentru a ascunde violența, pentru a reface fațada. Este convocată astfel în mod teatral, „bazîndu-se pe imbecilitatea și infantilismul nostru”. Dar, cînd miza științistă este criticată și demontată, miza poetică apare. Trebuie atunci să ne mutăm, schimbînd registrul și discursul. „Problemele de comunicare ridică întrebarea drepturilor noastre poetice”².

Aportul esențial al lui Legendre rezidă în elogiul cenzurii instituționale, cenzură care așază numeroși intermediari între Absolut, Inexprimabil (Elohim pentru evrei) și noi. Căci colajul cu absolutul, cu mama, cu Tatăl ca a doua mamă, cu Statul fondator, cu Textul inițial fără subiect – este delir și conduce la nebunie. Legendre ne face să vedem toate aspectele posibile ale acestui colaj: de la psihosomaticienii care ne fac să ne lipsim de propriul timp, fără a percepe că inconștientul este el însuși divizat, la teoreticienii managementului, care înțeleg să-și impună adevărul lor publicitar *direct*, la fanatismele religioase sau politice, prin care vor să ne facă să aderăm la **c o r p u l s u v e r a n**, fără nici o pregătire. Toate acestea există *inexprimabil, implicit* – necesare Dorinței, sănătății, reproducerii. Și știința însăși, în voința sa de a explica, nu va reuși nimic, în afară de a adăuga iarăși comentarii suplimentare la dogmatica inițială.

C) *Critica lui Legendre* – Este inutil să-l criticăm îndelung pe Legendre. Se va observa numai că defectul metodei nu este decît reversul calităților sale strălucitoare: reperînd de foarte departe, de foarte sus, el aplatizează din nou actualitatea în mod magistral... și se abține să o analizeze cu aceeași minuțiozitate ca decretul lui Grațian.

¹ *Paroles poétiques échappées du texte*, p. 9.

² *Op. cit.*, p. 243.

Nu uităm inspirația sa, dar vom prefera aici să făurim arme cu bătaie mijlocie, lovind ținta „comunicare” în mod mai precis.

III. – Trei metafore, trei viziuni despre lume

Vom prezenta aici succesiv metoda noastră, care înțelege să analizeze totalitatea fenomenelor și a celor mai eterogene domenii ale comunicării, identificîndu-le cu trei metafore fundamentale, ce trimit la trei viziuni despre lume. Metaforele sînt niște insulițe imaginare care motivează cercetarea și creează zone de atracție pentru concepte. Ele țes o lume de presupoziii care lucrează în surdina și bîntuie modul nostru de a conceptualiza, de a inventa sau de a cerceta. Exemplu: fie spiritul un spațiu care înglobează, și ideile niște conținuturi, ele însele conținînd cuvinte care le exprimă, iată o serie legată de metafore care nu sînt străine metaforei mai generale a mașinii.

1. A reprezenta sau Mașina – Prima atitudine, cea mai clasică: în fața constanței tehnologice se apelează la discursul rațiunii; există primatul subiectului. Omul rămîne fundamental liber față de tehnică. El uzează de tehnică, dar nu este subjugat de aceasta. Prepoziția *cu* are cîștig de cauză¹. „Cu” tehnica omul realizează sarcinile pe care el le stabilește și rămîne stăpînul activităților a căror modalitate el a gîndit-o. Este vorba de metafora „mașinii de comunicat” cu lumea: mașina este exterioară

¹ Aceste prepoziții: „cu, în și prin”, constituie o clasificare foarte diferită de cea a lui Don Ihde, în „Technics and Praxis, a philosophy of technology”, în *Boston Studies in the Philosophy of Science*, D. Reidel publishing Company, 1979, vol. XXIV.

omului, și el o folosește pentru a governa forțele naturii. Mașina este un simplu instrument prin care omul realizează o acțiune mai ușor. Folosirea termenului „mașină” nu este neutră. Într-un anumit mod, el impune un întreg ansamblu de noțiuni ce țin relații între ele, producând imagini, administrând în surdină presupuneri.

A vorbi despre comunicare ca despre un mecanism antrenează o serie de circumstanțe cu privire la subiecții care probabil îl utilizează, cât și revenirea asupra ideii a ceea ce este o mașină. Mașina este un obiect. Subiectul este deosebit de ea. El o folosește și o stăpânește. Salvat, subiectul. Există aici o coincidență totală a celor două teorii clasice ale reprezentării și ale comunicării. Amândouă se bazează pe tripartiții. Comunicarea, într-adevăr, face distincția emițător-receptor și introduce între ele un canal. Reprezentarea face apel la un reprezentant și la un reprezentat și le leagă printr-un mediator, întors pe de o parte către lumea obiectivă, și de cealaltă parte către semnul pe care-l garantează. Rezultat: puteri considerabile, exclusive sînt acordate mediilor în ambele cazuri. Receptorul mesajului nu poate decît să înregistreze realitatea obiectivă transportată prin canal. Reprezentantul are singur puterea de a garanta obiectivitatea.

2. A exprima sau Organismul – Aici obiectele tehnice sînt cadrul nostru „natural”: căci sîntem supuși imaginii lumii pe care ele o induc. În această organizare în care noi sîntem parte a unui tot, ceea ce contează este a repera schimbările posibile și a analiza rolul elementelor care formează acest întreg pe care-l numim univers. Întîmplare și necesitate: regulile nu sînt stabilite o dată pentru totdeauna, se mențin căi aleatoare, iar identitatea unui subiect trebuie definită punctual. Prepoziția „în” iese victorioasă. *Într-o* lume făcută din obiecte tehnice, omul trebuie să țină cont de organizarea

complexă a ierarhiilor pe care le suportă. El este „aruncat în lume”, tehnică ce devine natura sa. Ideea de stăpînire se șterge pentru a lăsa loc celei de adaptare. Utilizînd această prepoziție „în”, omul se include într-un alt model, cel al *organismului*, care ține cont de o relație internă a părților și a întregului.

Metafora organismului guvernează dezvoltările unei ecologii universalizante, și noi găsim urma acestora într-un mare număr de teorii ale comunicării. Aplicată la comunicare, expresia constituie o indiscutabilă flexibilizare a schemei reprezentative. Mijlocul de comunicare publică nu mai este acest personaj aparte, interpret al lumii obiective pentru un receptor pasiv. Mijlocul de comunicare publică este în lume, cu același rang ca și receptorul, așa cum lumea este în el și în receptor. Mijlocul de comunicare publică se instalează atunci în interstițiul minuscul al acestui continuu. El este exclusiv individul cunoscător, capabil de enunțuri drepte, adecvate lumii. Fiecare este aici capabil de a fi propriul său mijloc de comunicare publică. Fiecare este, *în mod subiectiv, obiectiv* în marea sa străduință de unire cu lumea. Comunicare democratică la îndemîna tuturor.

3. A confunda sau Frankenstein: tautismul – Frankenstein este o metaforă și „tautismul” este conceptul său. Metaforă și concept care corespund unei a treia atitudini: constanța tehnologică este decisivă. Ea guvernează viziunea lumii. Subiectul nu există decît prin obiectul tehnic care îi fixează limitele și îi determină calitățile. Tehnologia este discursul esenței. Ea exprimă totul despre om și despre devenirea sa. Aici, prepoziția „prin” cîștigă. Prin tehnică, omul poate exista, dar nu în afara oglinzii pe care ea i-o întinde. Cine știe, poate va fi eclipsat ca producător pentru a nu mai fi decît un produs, lăsînd prioritate mașinii inteligente, ale cărei lecții omul le va primi? Al treilea model metaforic este cel pe

- DIUL DE SECURITATE ACTUAL / 187**
- 1.1. Factori de risc la adresa securității / 190
 - 1.2. Mediul internațional de securitate / 204
 - 1.3. Reflectarea intereselor naționale fundamentale în strategiile de securitate și apărare națională / 210

- IGIA – FACTOR DE STABILITATE SAU
RSĂ DE CONFLICT? / 225**
- 2.1. Religia și sistemul de securitate – pledoarie pentru o geopolitică a religiilor / 226
 - 2.2. Dimensiunea etnico-religioasă a conflictelor – cazul european / 232
 - 2.3. Noile mișcări religioase / 238
 - 2.4. Fundamentalismul religios – terorismul / 251

- IGIA – GENERATOARE DE PACE ȘI
URITATE / 260**
- 3.1. Esența umanitaristă a doctrinelor marilor religii / 261
 - 3.2. Securitatea persoanelor, a grupurilor de persoane și a statelor – preocupare permanentă a marilor religii / 272
 - 3.3. Contribuția Ortodoxiei în promovarea păcii și securității / 279

**3. NECESITATEA COLABORĂRII DINTRE
BISERICĂ ȘI STAT / 287**

- ȚIA DINTRE BISERICĂ ȘI STAT ÎN
ȚIUL ORTODOX / 287**
- 1.1. Relația dintre Biserică și Stat. Tradiție și perspective / 288
 - 1.2. Misiunea socială a Bisericii / 302
 - 1.3. O viziune ortodoxă asupra relațiilor dintre Biserică și Stat / 307

- 3.2. ARMATA ȘI BISERICA; INSTITUȚII
FUNDAMENTALE ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC / 321
- 3.2.1. Armata și societatea / 322
- 3.2.2. Biserica și spațiul public / 328
- 3.2.3. Fundamentele colaborării dintre Armată și Biserică / 331

CONCLUZII / 333

BIBLIOGRAFIE / 339

ă o instituție a statului, alături de celelalte instituții ter politic, administrativ sau juridic. Ea se distinge specificitatea rolului care îi revine în societate și să poată folosi forța în mod legal și să îndeplinească e încredințate. Din asta se vede că rolul esențial al este *lupta* și că principalul ei scop este *folosirea forței*. Scopul Bisericii este păstrarea și dezvoltarea a integrității și ființei naționale, însă mijloacele e Biserica acționează sunt fundamental diferite.

Bisericii constă în strădania pentru modelarea r credincioșilor ei, în același timp cetățeni ai „Arma” ei este cuvântul Evangheliei Mântuitorului stos și săvârșirea Sfintelor Taine.

olumul de bibliografie consultată scoate în evidență e autorului (ținând cont de formarea lui), priceperea re l-au îndrumat și coordonat și capacitatea de și analiză a tuturor celor implicați în proiect. mai dovedește competență și meticulozitate, matu- sponsabilitate și o foarte documentată cunoaștere.

mod cert, pentru cei interesați de subiect, dar și cercetarea științifică militară și teologică lucrarea de i de un real ajutor și un „instrument de lucru” de os. Toți cititorii lucrării se pot bucura de avantajul unei cărți ce dezbate o temă de actualitate, cu idei ferire la dimensiunea socială a securității raportată ura bisericii ortodoxe.

Prof. univ. dr. TEODOR FRUNZETI

Prefață

Precizăm chiar de la început, faptul că lucrarea: „Biserica și dimensiunea socială a securității” este cel puțin prin titlu, pentru cititorul obișnuit, în chip aparent contradictorie. Și pentru cei puși în situația de a o fi acceptat ca proiect de cercetare, într-o primă fază a fost primită și privită cu rezerve. Elaborarea ei a fost un demers anevoios, întrucât, se știe, la nivel de cercetare științifică n-au fost preocupări constante și susținute care să fi avut legătură cu subiectul, nici în spațiul militar nici în cel ecleziastic. Aceasta se datorează faptului că tema nu permite o abordare unilaterală.

Istoria mai recentă a României ne oferă posibilitatea să constatăm că încercarea promotorilor ateismului, fie ei și organizați în state totalitare, de a rupe oamenii de convingerile lor religioase s-a dovedit un eșec total.

Evenimentele din decembrie 1989, care s-au desfășurat cu participarea armatei Române, în quasitotalitatea ei, de partea manifestanților și sub influența unor puternice manifestări ale credinței religioase oprimate, a fost, potrivit evaluării analiștilor și specialiștilor, punctul inițial al situației ulterioare a celor două instituții, biserica și armata, pe primele locuri ale încrederii populației.

Angajarea României în procesul de constituire și consolidare a statului de drept, de edificare și dezvoltare a democrației constituționale precum și de aderare la NATO și Uniunea Europeană a presupus și presupune transformări

e și profunde ale tuturor domeniilor de manifestare a
ii românești însoțite de prezervarea și dezvoltarea în
e condiții a valorilor milenare ale poporului român.

Armata Română a fost, în acest proces, printre pri-
stituiții care au înțeles nevoia transformării, a plani-
și a înfăptuit-o devenind prin aceasta promotor al
țării la NATO și Uniunea Europeană, dar și al reve-
tradițiile definitorii ale românilor. În acest context,
roximativ o jumătate de secol de absență din spațiul
a formelor organizate de manifestare religioasă, s-a
la „instituția” preotului militar prin intermediul
s-a realizat o fericită simbioză și conexiune între
și Biserică.

Observând realitățile naționale și internaționale ale
ni din ce în ce mai complexe, dinamice și conflic-
late în plin proces de continentalizare și globalizare,
nțe de modificare a paradigmatelor securității, ne-am
să analizăm rolul pe care biserica îl are și-l poate
a, în viitorul previzibil, în ecuația de securitate.

ercetarea în zona de contact dintre sacru și social,
ând socialul înseamnă – credincioșii și doctrina so-
Bisericii Ortodoxe – la interferența cu securitatea
ă, transformă demersul într-o analiză oarecum spe-
diferită.

ucrarea analizează și dimensiunea religioasă a me-
le securitate intern și internațional și tendințele
i acestuia în contextul actual al complexității cres-
multiplicării exponențiale a relațiilor și interdepen-
sociale, precum și a apariției unor noi tipuri de
ni, specifice societății informaționale, dar și noilor
ri ce au legătură cu exacerbarea conceptuală a unor
religioase aparținând unor religii și sisteme filozofice
oase.

bservând că riscurile și amenințările la adresa
ii de natură informațională, economico-financiară,

ecologică sau culturală apar tot mai frecvent pe agendele de
lucru ale instituțiilor responsabile cu securitatea națională,
am extrapolat analiza prin prisma doctrinei sociale a
Bisericii asupra fenomenelor care determină agresarea și
destructurarea matricelor simbolice care conferă identitate
unei națiuni, care conduc sau pot conduce la alterarea sau
ștergerea memoriei sociale, la aculturalitate etc. și am dorit
să subliniem faptul că securitatea națională, cu toate dimen-
siunile pe care le implică, inclusiv cea religioasă, are nevoie
de noi strategii.

Biserica Ortodoxă a fost, este și va fi, atâta timp cât
„pliroma” bisericii este constituită din „socialul” statului,
unul din „actorii” principali ai scenei factorilor de putere,
constituind unul dintre „instrumentele” prin intermediul
cărora pot fi diminuate, dacă nu chiar eliminate o parte din
riscurile la adresa securității.

Pentru observatorii fenomenului, influența Bisericii
este semnificativă asupra securității naționale și internațio-
nale, mai ales în epoca post-modernă care reconfigurează
granițele simbolice trasate de limbă și cultură după criterii
desemnate de noile percepții individuale și colective ale
conceptelor de spațiu politic, cultural, economic, identitar și
mai nou religios.

Pentru cei care au o amintire nu pe deplin lămurită a
termenului „securitate” și a încărcăturii lui, vor găsi în lu-
crare argumentele necesare să nu păstreze aversiune pentru
termeni nevinovați, încărcăți cu o conotație negativă de
instituții nevrednice de aducere aminte.

A U T O R U L

La Praznicul Intrării în Ierusalim a Mântuitorului Iisus Hristos – 2012

Avangardismul românesc reprezintă o sinteză despre un curent literar important, în context național și european. Am cercetat diferite surse, de la simplele însemnări de arhivă pînă la exegezele cele mai moderne.

Sinteza a fost redactată după tehnica lucrărilor de popularizare, a dicționarelor și enciclopediilor, urmărindu-se esențialul, exprimat într-un stil telegrafic.

Acolo unde a fost cazul, am prezentat în rezumat cărțile de referință sau numai anumite capitole, necesare înțelegerii fenomenului în discuție.

Am selectat clasificările mai importante și am folosit o terminologie adecvată, accesibilă, avînd în vedere că ne adresăm unui public divers, al cărui orizont de așteptare se schimbă de la o generație la alta.

Cartea noastră reprezintă un reper pentru cei care doresc să se informeze, să înțeleagă evoluția literaturii române, să redacteze o lucrare despre avangardism: elevi, studenți, profesori.

Autorul

a. Atitudine estetică

Avangarda (fr. *avant-garde*, „grup care merge înainte”) desemnează o atitudine estetică, o încercare de depășire a gândirii artistice și a formelor ei de exprimare, învechite, epuizate. Există o logică a creației care presupune depășirea continuă, spiritul de avangardă cunoscînd forme istoricește definite.

b. Program artistic

Avangarda se constituie ca *program artistic* atunci cînd ia cunoștință de sine, apar inovații și delimitări față de academism, cînd iau naștere noile manifestări artistice (a doua jumătate a secolului al XIX-lea): cubism, suprealism, dadaism, actionpainting, pop-art, arta cinetică. Avangarda devansează prin mesajul inedit.

c. Protestul avangardei

Avînd un spirit militant, polemic, avangarda literară dinamitează ierarhii și prejudecăți artistice, protestează prin repulsie față de prezent, neagă aspectele culturii consacrate prin formule antiartă (antiteatru, antiroman, antimuzică), ajungînd la spiritul anticonservator, anticonvențional, la permanența negației.

d. Negarea

Revolta se produce în numele unui ideal care transcende arta; e o atitudine de negare a idealurilor învechite ale societății și culturii epocii, a principiilor compromise, a valorilor aflate în criză, a tradiției contaminate de platinitudine și stereotipie (*Dicționar de estetică generală*, 1972).

e. Avangarda literară

Fiind înainte de toate o mișcare artistică de un modernism extrem, avangarda neagă convențiile literare, tradiția și tinde spre experimente formale și de conținut,

spre valorificarea tuturor posibilităților limbajului, ca să șocheze cititorul și să-l determine să-și reconsidere concepția și atitudinea față de literatură.

f. Activism, extremism, dinamism

Deși toate curente au avut un caracter de *avangardă*, termenul se folosește pentru a desemna curente și tendințele literare din secolul XX : dadaism, futurism, suprarealism, constructivism, integralism etc. Avangarda se caracterizează prin negarea tradiției, extremism, dinamism absolut al spiritului, concentrare asupra creației ca proces, aspirație spre autenticitate, refuzul convenției, conceperea literaturii ca activitate a spiritului, năzuința de sincronizare cu spiritul epocii contemporane (*Dicționar de termeni literari*, f.a.).

g. Weltanschauung

Înainte de a fi o modalitate estetică, avangarda a definit un mod de viață, un fenomen de anticipație, un spirit ofensiv. Textele avangardiste sînt incendiare, agresive, contestate, introducînd brusc un moment de discontinuitate, dezagregare, ruptură ; subiectivitate / obiectivitate ; lume interioară / lume exterioară ; aparență / realitate ; individ / societate (Adrian Marino, 1973).

h. Stare de revoltă

„Ruptura“ este alimentată din interior de starea de revoltă, atitudinea de „nonconformism absolut“ (André Breton), de negarea continuă, conținutul anarhic, iremediabil, individualist, refuzul ordinii existente, furia consumată verbal, revolta morală paroxistică.

i. „Ruptura“ goală

În avangardă se distinge o *ruptură* goală, abstractă, fără altă finalitate decît în ea și pentru ea însăși, o gesticulație verbală a revoltei, ca formă goală a paroxismului (textele Beat), finalizînd cu o disperare reținută ; cînd revolta degenează, apare un *complex al agresivității*, manifestat prin scandal.

j. Lecturi avangardiste

Literatura avangardistă se caracterizează prin umor negru, absurd, grotesc, forme nihiliste și extravagante imaginînd o dramă existențială, disperare metafizică radicală, opoziții, răsturnarea negației în afirmație, ruptura sistematică semnificînd eliberarea totală, revoltă radicală în numele libertății absolute. „Avangarda înseamnă libertate“ (Eugen Ionescu).

k. Descătușarea spirituală

Majoritatea manifestelor de avangardă au în *obiectiv* descătușarea spirituală, eliberarea de istorie, societate, cultură, anticiparea (cu un mesaj adresat viitorimii), o nouă ordine ; avangarda este, în același timp, unitară și diversificată, universală și particulară, eternă și istorică, abstractă și concretă (Adrian Marino, 1973).

l. Formele de revoltă

Formele de revoltă avangardistă sînt : izolarea, decepția, sentimentul alienării și damnării, saturația, exasperarea, disperarea unor grupuri periferice, inadaptable, nerecuperabile, care transformă arta în „slogan“ sau „marfă“, trivitalizează creația pentru piață, neagă sistematic cultura dominantă, oficială, refuză modele, detestă „gustul“ consacrat și urmăresc ineditul, originarul, inecreatul (Adrian Marino, 1973).

m. Procedee

Avînd un caracter *critic*, literatura de avangardă se orientează spre farsă, bufonerie, grotesc, parodie, burlesc, umorul negru, sarcasmul feroce. Ea este inconformistă, incomodă, iritantă și apelează la procedee noi : dicteul automat, montajul, colajul, procedeele asociației libere, tehnica reportajului, distrugerea logicii și sintaxei.

n. Adeziunea politică

Fiecare avangardă s-a definit printr-o *etică* a negației și revoltei, voia să șocheze, să epateze burghezul, să-l

transforme; acestea aveau la bază un ideal mesianic, dispreț față de normele și dogmele instituționalizate. Avangardiștii au aderat la mișcările extremiste: futuriștii italieni la fascism, unii expresioniști (Johst și Benn) la nazism, futuriștii și constructiviștii ruși, Tzara și suprarealiștii, la comunism (Ovidiu Morar).

o. După dărîmarea idolilor

Manifestîndu-se zgomotos, în căutarea scandalului, avangardiștii au venit cu o bogată literatură a manifestelor, pamfletelor, afișelor incendiare, cu formule ca abolirea sintaxei, „cuvintele în libertate“, luarea în răspăr a convențiilor prin calambururi absurde, umor negru, deriziune, kitsch, farsă, folosirea unei retorici grandilocvente. După dărîmarea idolilor, avangardiștii se întorc la mituri primordiale, fac elogiul mașinii, explorează inconștientul.

p. Cosmopolitismul

Cosmopolitismul este o trăsătură specifică avangardismului, care închide în sine o ambiguitate (Guy Scarpetta), se înscrie în paradigma largă a modernismului (Matei Călinescu), în opoziție cu tradiționalismul; avangarda, încrezătoare în mitul progresului, este considerată un modernism extrem, revoluționează limbajul artistic pînă la schimbarea de paradigmă estetică.

q. Viziunea avangardei

Dacă modernismul înseamnă „de-semnificarea semnificațiilor“, avangardismul poate fi înțeles ca „de-semnificarea semnificațiilor“ (Mircea Martin). În viziunea avangardei, elementul central este *imaginea* (Adrian Marino), discursul poetic va fi un lanț de imagini (F.T. Marinetti, Tzara și Breton) care va provoca un „șoc emoțional“ (Breton) și va instaura o nouă ordine estetică (Adrian Marino).

r. Limbajul poetic

În căutarea unei limbi poetice, avangardiștii au ajuns la experimente inedite: expresioniștii voiau să găsească „poemul original“, „poemul-strigăt“; futuriștii ruși, dadaiștii, suprarealiștii căutau o limbă poetică transnațională: Hlebnikov inventează limba „zaum“, Virgil Teodorescu – „leoparda“, Tzara scrie „poeme negre“ și „maori“, suprarealiștii căutau limbajul inconștientului. Limbajul avangardei are următoarele trăsături: destructurarea, pulverizarea nucleului semantic, imagismul (focalizarea asupra imaginii, și nu asupra figurilor), literalitatea (Ovidiu Morar, 2005).

TRĂSĂTURILE TIPOLOGICE ALE AVANGARDEI

I. SPIRITUL NEGATOR

- se manifestă sub forma negației, care variază în intensitate de la contestarea amuzată pînă la disperarea sinucigașă ;
- constituie un motor al gândirii și al imaginației scriitorului avangardist ;
- își găsește explicația în condiționările interne (epuizarea unor conținuturi și forme de expresie în literatură) și externe (cele două războaie mondiale, frământările sociale din perioada mării crize etc.) ;
- nu exprimă o soluție literară, ci mai curînd una existențială ;
- efectele atitudinii negatoare se percep și la nivelul limbajului poetic ;
- îmbracă relativ rar forme extreme în avangardismul românesc (în unele cazuri, aceste forme sînt dictate de programul / manifestul la care aderă scriitorul).

II. CRIZA LITERATURII

- este o cauză a dezvoltării spiritului negator ;
- trebuie interpretată nuanțat în cazul literaturii tinere, cum este cea română, și, în consecință, întîmpinată cu prudență ;
- vizează toate aspectele sub care se manifestă literatura :
 - (a) formele instituționalizate ;
 - (b) conținuturile exprimate ;
 - (c) motivele și temele valorizate în perioadele literare anterioare ;
 - (d) împărțirea pe genuri și specii literare.

III. SPIRITUL LUDIC

- reprezintă o alternativă a spiritului negator ;
- este implicat în „comedia literaturii“, scrisă și interpretată de avangardiști ;
- susține capacitatea poetului avangardist de a schimba „măștile“ : poetul – personaj, poetul – clown ;

- contribuie la valorificarea motivului „lumea ca spectacol“ ;
- dobîndește o funcție compensatoare în literatura de avangardă.

IV. DESTRUCTURAREA TEXTULUI POETIC

- constituie o consecință a atitudinii negatoare față de literatură ;
- atinge toate nivelurile constitutive ale textului : *prozodic* (versul alb, abolirea structurii strofice), *sintactic* (modificarea statutului deținut de elementele de relație), *stilistico-retoric* (abolirea diferențelor dintre planul figurat și cel nonfigurat, centrarea discursului nu pe figuri de stil, ci pe imaginea care transfigurează registrele retorice) ;
- favorizează viziunea „simultaneistă“ prin dezorganizarea semantică a textului ;
- instituie mișcarea browniană a elementelor textului poetic ;
- favorizează distanța dintre afirmarea *explicită* a unei crize a literaturii (în manifeste și programe) și afirmarea ei *implicită* (în practica scrisului) ;
- atrage după sine anularea distincțiilor de gen.

V. PRIMATUL EXISTENȚEI

- își are originea, ca trăsătură mai generală a epocii, în vitalismul bergsonian și în filosofia lui Nietzsche ;
- exaltă neîncrederea în literatură, ce are ca principală consecință devalorizarea acesteia ;
- instituie opoziția dintre existență și literatură (devalorizarea literaturii se face cu mijloacele literaturii) ;
- modifică statutul creatorului de literatură (de fapt, refuzul acestui statut) ;
- modifică fizionomia și statutul operei literare : absența caracterului finit, lipsa de originalitate – efecte ale dezideratului ca literatura să urmeze cît mai fidel viața : captarea momentului, poezia telegrafică, poezia-reportaj, poezia și transcrierea stărilor onirice, halucinatorii, delirante etc. (după Gabriela Duda, 1997).

AVANGARDISMUL (MODERNISMUL EXTREMIST)

- iconoclast
- anarhism distructiv
- antidogmatism
- opoziție
- ruptură
- hazard
- decadent
- formalist
- gestul teribilist, cabotin
- extravaganță
- explorarea subconștientului
- expresie căutată
- neprevăzut
- bizar, absurd
- ermetizare
- nonconformism
- imagini șocante
- antipoezie
- antiproză, antiroman
- antiimagini, antisemnificație
- extravaganță, poză, teatralitate
- dinamică „absolută“
- atitudine antirăzboinică, antifascistă, antiburgheză, anticonformistă, antifilistină
- neliniște existențială
- sfărâmarea structurilor logice ale operei

TEMELE AVANGARDEI

a. Hazardul, neprevăzutul

Avangarda „refuză structura ca pe o formă a încremenirii“, cultivă hazardul, neprevăzutul, încît discursul poetic nu se organizează într-o direcție anume pentru a releva o idee. Avînd un caracter „prin excelență imagistic“, poezia refuză o structurare logică și trimite spre *pointilism*, prin care înțelegem o notație de impresii fugare și discontinue (Ion Pop).

b. Reclama zgomotoasă

Grupurile de scriitori avangardiști au adoptat strategia reclamei zgomotoase, iar manifestările lor publice au fost privite cu neîncredere, ca niște spectacole insolite, bizare. Doar cîțiva avangardiști au fost apreciați pentru activitatea lor, de publicul larg și critica literară (I. Vinea, Ilarie Voronca). Și proza lui Urmuz a fost primită cu rezerve.

c. Nihilismul absolut

Înainte de a fi innoitoare, avangarda a fost demolatoare, a respins canoanele artei tradiționale academice, a valorilor și normelor tradiționale, convenționale, conservatoare; avangarda a fost insurgentă, negatoare, contestatară, anticlasică, antitradițională, antiburgheză, antifilistină, antioficială, antiautoritară, luptătoare, activistă, propovăduind „ideologii“.

d. Literatura „manifestelor“

Deși nu intenționau să impună canoane și „rețete“ literare, avangardiștii au generalizat noi procedee, modalitate de creație, manifeste, programe, discursul publicistic teoretic, explicativ, încît se poate vorbi de o literatură a „manifestelor“. Unii avangardiști au rămas în literatură prin opera lor de animatori, prin elementele novatoare la nivelul tehnicii, viziunii.

e. Spre experimentalism

Preocupați de înnoirea posibilităților expresive, avangardiștii români se orientează spre *experimentalism*. Rolul avangardismului a fost unul *integralist* în spiritul unui sistem cultural sintetizator și a colaborat cu tradiția. Inițial, avangardismul românesc a fost *eclectic*, voind să facă din orientările artistice novatoare o „sinteză modernă” (Marin Mincu).

f. Deformarea motivelor simboliste

Mulți avangardiști au avut legătură cu simbolismul, au scris poeme clorotice, după care au deformat motivele simboliste, au avut atitudine subversivă față de fenomenele consacrate ale literaturii, față de atitudinile clișeizate și au instituit o radicalizare a modernismului românesc.

g. Anticalofilie

Avangardiștii români își exprimau revolta, insubordonarea, scriau poeme-invectivă, ultragiante, erau anticalofili (cu excepția lui Urmuz), interesați de expresia brutală, neșlefuită, de abaterea de la punctuație, de la reguli de sintaxă, de prozodie, de iraționalitatea conținutului, dezacorduri gramaticale, violența ideologică.

h. Individualism extrem

Avangarda susținea libertatea totală de expresie și de gândire, negarea structurilor consacrate, ordinea clasică, era de un individualism extrem; se urmărea deconstrucția programatică a enunțului, negarea transcendenței sensului.

i. Revolta avangardistă

Avangarda a fost privită cu ostilitate, suspiciune, iar extremiștii au dezlănțuit o prigoană față de evrei. De aceea *revolta avangardistă* s-a îndreptat împotriva structurilor sociale având un caracter cosmopolit, antinaționalist, antispiritualist. Fiind considerată o artă „decadentă”, „burgheză”, ostilă intereselor clasei muncitoare, avangarda se va dizolva.

j. Arta viitorului

După ce s-a adresat într-un manifest tinerimii „Jos arta / căci s-a prostituat”, I. Vinea a militat pentru o artă a viitorului, geometrică, abstractă, pură, pentru o punere de acord cu ritmul tehnicii moderne. S-a propus înlăturarea sentimentalismului, înlocuirea romanului psihologic, în special, cu reportajul, un teatru de pură emotivitate.

k. Destructurarea limbajelor

Urmărind deconstrucția limbajelor artistice, avangarda a cultivat bizareria, absurdul, incongruențele, imprevizibilul, a căutat soluții șocante, a respins formulele estetice perimate, a susținut autenticitatea, spontaneitatea, militantismul, mesianismul, a contestat cenzura.

l. O poetică antipoetică

Elaborând o poetică antipoetică, avangardismul a însemnat antiermetism, antitraditionalism agresiv, a respins artificialul, a suprimat poezia susținând *pictopoezia*, a venit cu proclamații iconoclaste, manifeste incendiare, practici antipoetice.

m. Caracterul sincretic

Avangarda nu trebuie înțeleasă doar ca experiment formal, militantism zgomotos, stridentă, violență, scandal, fenomen de ruptură, schismă, radicalitate, nouitate absolută, sincronizare cu civilizația modernă, reacție polemică: „Nici un pic de milă. După masacru ne rămîne încă speranța unei umanități purificate” (Tristan Tzara, *Manifestul Dada*, 1918).

Aceasta avea și un caracter *sincretic*, fiind spațiul de manifestare a mai multor arte, a mai multor genuri și specii literare: poezia, proza scurtă, romanul, poemul în proză, eseistica, memorialistica, reportajul literar, dramaturgia.

n. Mitizarea tehnicii moderne

După ce au contestat modelele tradiționale, scriitorii constructiviști au mitizat tehnica modernă voind să creeze produse ale spiritului uman fără legătură cu